

Rood schorpioenenmos in De Wieden: ‘Ook bij grootschalige ingrepen komt het op het detail aan’

Willem Miedema, steeds op zoek naar middelen om successie in De Wieden terug te zetten.

‘Kijk, op heel veel plekken zijn we hier bezig geweest’, zegt Willem Miedema (52), terwijl hij vanuit de auto met een brede armzwaai een paar honderd hectare van natuurgebied De Wieden omvat. ‘En je ziet er niks meer van’, constateert hij tevreden. Binnen een jaar heelt de natuur alle zichtbare ‘wonden’ die Miedema en zijn collega’s slaan.

En dat zijn er in de afgelopen vijftien jaar heel wat. Een rondrit door het 6000 ha grote terrein van Natuurmonumenten levert een aanschakeling op van verhalen over geplagde rietlanden, verhoogde waterpeilen, nieuwe petgaten, herstelde sloten, gekapt bos, gemaaide hooilanden en zelfs een plaggendepot, waar blubber en maaisel door een kilometerslange persleiding naar toe wordt gepompt. Andere vormen van vervoer zijn onmogelijk of veel duurder in dit waterrijke gebied.

‘Uitgangspunt is dat we de verschillende stadia van dichtgroeien willen behouden, omdat die elk hun eigen aardigheid bezitten, maar om die variatie op de lange duur in stand te houden, moeten we eigenlijk steeds werken. Want de natuur gaat hier hard; op oud rietland dat niet wordt gemaaid, staan binnen twee jaar bomen van drie meter.’

Over een stoppelig rietveld gaat Miedema voor naar een nog wat extra nat gedeelte, waar het water op de zode staat nadat de bovenlaag is afgeplagd. ‘Dat is een noodzakelijke maatregel’, vertelt hij, ‘om de natuurlijke variatie aan biotopen te behouden en het is bovendien een ingreep die tegelijkertijd gunstig uitpakt voor de rietteelt’.

‘Door te plaggen zet je de successie veertig, vijftig jaar terug; we hopen dat zo de Groenknolorchis, Slank wollegras en Parnassia terugkeren in dit rietland. Uiteraard voeren we het werk uit in goed overleg met de rietsnijder; het terrein moet bijvoorbeeld niet te nat worden anders kan die het land niet meer op. Verder is de kwaliteit van het water van groot belang: je moet altijd voor de aanvoer van gebiedseigen, basisch water zorgen door slootjes te graven. Anders gaat de kragge verzuren. Kijk, hier heeft de rietsnijder bijvoorbeeld een stukje zelf geplagd, maar er geen nieuw water naar toe geleid. De versnelde ontwikkeling van veenmos wijst op een te zure omgeving.’

Miedema, Fries van geboorte, voelde zich al jong betrokken bij de natuur. Jarenlang werkte hij als boswachter voor Staatsbosbeheer, tot hij in 1992 de overstap maakte naar Natuurmonumenten, waar hij aanvankelijk beheerder werd van het oostelijke deel van De Wieden, later projectleider voor Overijssel en Flevoland. Door beheerders wordt hij te hulp geroepen als er grotere ingrepen op stapel staan. Hij fungeert dan als intermediair, regelt de aanbesteding, bekijkt bestekken, gaat op zoek naar de juiste subsidiepotten, zorgt dat de benodigde vergunningen in orde zijn en hij houdt toezicht als de schop de grond in gaat. Soms is dat grootschalig werk, waarbij zwaar materieel komt kijken, maar ook dan moeten details in het oog worden houden, zodat bijvoorbeeld die ene groeiplaats van Rood schorpioenenmos in het geweld gespaard blijft.

‘Dit is werk waar je in groeit. Het is altijd een afweging geweest, hoe kan ik mijzelf zo goed mogelijk nuttig maken voor de natuur.’ Hoewel zijn terrein in de loop der jaren letterlijk enorm is verbreed – ‘Ik vind het werk in de polderbossen, op de hei of in Twente net

Exploitatie en beheer in De Wieden

De turfwinning vanaf het eind van de Middeleeuwen, heeft een groot stempel gedrukt op natuurmonument De Wieden. In de 16de eeuw werd het veengebied zo intensief geëxploiteerd dat de arbeiders de trek- of petgaten waar ze de turf wonnen en de legakkers, waar de delfstof te drogen werd gelegd, te smal uitvoerden. Door de kracht van wind en water sloegen legakkers weg en ontstonden grote ondiepe meren, nu de basis voor het toerisme in de streek.

De Weerribben, het aanpalende veengebied waar Staatsbosbeheer inmiddels de scepter

zwaait, ontbeert dergelijke trekkers voor de pleziervaart. De verving kwam daar pas in de 18de eeuw goed op gang toen er regels in zwang waren waar trekgraten en legakkers aan moesten voldoen. De Wieden en De Weerribben zijn belangrijk voor talloze riet- en weidevogels maar ook voor bijzondere insecten (bijvoorbeeld de Grote vuurvlieder) en zoogdieren.

Zo wordt hier gewerkt aan het herstel van een otterpopulatie. Ook is De Wieden een botanisch pareltje door de verschillende stadia van verlanding; van open, ondiep water via fonteinkruiden, tot een drijvend tapijt van Krabbescheer,

trilveen, Riet en uiteindelijk elzen/essenbos.

Tot op de dag van vandaag worden de rietvelden gebruikt om Riet te snijden. In De Wieden is ongeveer 1200 ha daarvoor verpacht. Onder de dichte mat van wortels, de kragge, bevindt zich vaak nog een laag water, waarop dit 'land' is ontstaan. Grote machines zijn hier taboe. Rietvelden die over hun top heen raakten, werden vroeger door boeren vaak omgezet in soortenrijk hooiland. Natuurmonumenten beheert ze nog steeds als zodanig. Vooral langs de rand van De Wieden zijn voormalige weidegronden inmiddels ingericht als weidevogelgebied.

zo interessant' – is Miedema's weerslag op De Wieden ongetwijfeld het meest ingrijpend geweest, mede doordat het bezit van Natuurmonumenten hier gedurende zijn periode met pakweg 1000 ha is gegroeid. Daardoor was er veel werk aan de winkel, bijvoorbeeld om landbouwgrond om te zetten in moeras, hooiland te beheren of weiland in te richten voor weidevogels.

'Ook bij grootschalige ingrepen', vertelt Miedema, 'komt het uiteindelijk op het detail aan. We graven weer nieuwe petgaten op plaatsen waarvan we denken dat er goede randvoorwaarden aanwezig zijn voor het herstel van trilveen. Daarvan hebben we hier nog zo'n 50 ha, maar nationaal en internationaal is dat een uiterst zeldzaam habitattype, met soorten als Slank wollegras, Plat blaasjeskruid, Groenknolorchis en zowel Groen als Rood schorpioenmos. Daar mag je zeker extra je best voor doen.'

Trilveen ontstaat als open water onder de juiste omstandigheden langzaam dichtgroeit met een drijvende vegetatielaag. Noodzakelijk is een subtiel samenspel van basisch water en wat zuurder regenwater.

'De waterkwaliteit is van groot belang. Elke keer moet je je de vragen stellen: waar komt het water vandaan, hoe is de kwaliteit, hoe voer ik het aan, hoe lang is het dan onderweg, stroomt het water, blijft het dan wel helder, wordt er gevaren? Dat is allemaal belangrijk. We zien nu al in sommige nieuwe petgaten een prachtige terugkeer van

Het beheer in De Wieden bestaat vooral uit voortdurend Riet plaggen en maaien, petgaten graven en sloten aanleggen.

kranswieren en later een dek van Krabbescheer. Kijken naar hoe de natuur reageert, is denk ik van groot belang in dit werk: je moet constant in de gaten houden wat het effect is van je handelen. De natuur verradt zich meteen.'

Op zijn werkkamer staat een fikse rij ordners, de nasleep van LIFE-OBN 1, waarbij LIFE-subsidiegeld in het kader van Natura 2000 is gecombineerd met OBN-gelden. Met dit subsidiegeld uit Brussel en van het ministerie van LNV zijn de afgelopen jaren in De Wieden en De Weerribben zo'n 100 ha rietland geplagd, tientallen kilometers sloot opgeknapt en zijn tientallen nieuwe petgaten gegraven van 25 tot 30 meter breed en soms tot een paar honderd meter lang. Met als slotakkoord een enorme papierwinkel om elke cent te verantwoorden.

'We staan nu aan de vooravond van LIFE-OBN 2', vertelt Miedema, 'We gaan, weer samen met Staatsbosbeheer, 28 ha nieuwe petgaten graven, 10 kilometer sloten aanleggen en

in totaal 17 ha oevers geschikt maken voor soorten als Roerdomp en Baardmannetje. Bovendien willen we 18 ha verboste drijftillen ontdoen van struweel en opslag in de hoop dat ook daar weer trilveen ontstaat. En natuurlijk gaan we weer rietland plaggen, ongeveer 40 ha. Dan werken we verder nog met provinciaal geld aan het onderhoud van sloten en herstel van het kwetsbare vuurvliederbiotoop. Al die activiteiten moet je tijdig plannen, want je bent zo een jaar bezig met alle ontheffingen, vergunningen en, van heel groot belang, subsidies. Als er geld is, dan is er hier altijd werk.'

Rik Nijland

inter- view met Willem Miedema, oud-beheerder van De Wieden

